PERSPECTIVE COŞERIENE ÎN SOCIOLINGVISTICA ACTUALĂ[*]

FLORIN-TEODOR OLARIU[**]

1. Începuturile sociolingvisticii, ca ştiinţă cu un statut autonom în cadrul lingvisticii, sunt plasate de majoritatea cercetătorilor la începutul anilor ’60 ai secolului trecut, când în spaţiul nord-american au avut loc o serie de evenimente cu statut fondator pentru disciplina în cauză. Chiar dacă termenul ca atare este atestat pentru prima dată în 1939, în lucrarea lui Thomas C. Hodson, *Sociolinguistics in India* (Bratt Paulston, Tucker 2003: 1)[1], iar în anii ’50 ai secolului trecut apar unele contribuţii de pionierat în domeniu (Haugen 1953, Weinreich 1953), anul 1964 va reprezenta un moment important în dezvoltarea sociolingvisticii moderne, în urma organizării în Statele Unite (la distanţă de doar o lună între ele) a două manifestări ştiinţifice ce vor deveni puncte de reper în istoria disciplinei. Este vorba, mai întâi, de o conferinţă dedicată sociolingvisticii („Conference on Sociolinguistics”), organizată în mai 1964 la Universitatea din California, Los Angeles (UCLA), unde au participat 25 de invitaţi, 12 dintre aceştia prezentând câte o lucrare redactată special pentru această întâlnire, lucrări ce au constituit punctul de plecare în dezbaterile ulterioare din cadrul conferinţei; apoi, de Seminarul de la Bloomington, organizat de Social Sciences Research Council şi coordonat de Charles A. Ferguson, seminar în cadrul căruia au fost reuniţi lingvişti, antropologi şi sociologi în ideea de a stabili puncte comune de interes în cadrul cercetărilor pe care fiecare dintre aceştia le dezvoltau la momentul respectiv. În sfârşit, menţionăm faptul că în acelaşi an apare un volum comun, editat de John Gumperz şi Dell Hymes (Gumperz, Hymes 1964), în care au fost adunate

[*] Această lucrare a fost realizată în cadrul Proiectului „Societatea bazată pe cunoaştere – cercetări, dezbateri, perspective”, cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, contract de finanţare nr. POSDRU/89/1.5/S/56815.

[**] Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iaşi, str. Th. Codrescu, nr. 2, România.

[1] În majoritatea lucrărilor ce tratează acest aspect, termenul *a quo* al acestei cronologii îl reprezintă 1952, anul când apare articolul lui Haver C. Currie, *A Projection of Socio-linguistics: the Relationship of Speech to Social Status*, in „Southern Speech Journal”, 18 (1952), p. 28–37.

ALIL, t. LI, 2011, Bucureşti, p. 309–325

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

comunicările prezentate cu un an înainte la reuniunea anuală a American Association of Anthropology, organizată la San Francisco, unde, de asemenea, au participat lingvişti, psihosociologi şi antropologi. Deşi dimensiunea socială a limbajului a constituit un centru de interes pentru cercetările lingvistice cu mult înainte ca aceste evenimente menţionate mai sus să aibă loc (amintim aici, în primul rând, atenţia acordată aspectelor sociale ale limbajului în cercetările de dialectologie[2], apoi trebuie menţionată, în acest sens, şi lingvistica de factură sociologică promovată de Antoine Meillet – colaborator apropiat al lui Émile Durkheim – la începutul secolului al XX-lea sau cea din acelaşi spaţiu şi de aceeaşi factură a lui Marcel Cohen, elev al lui Meillet[3]), se constată începând cu acest moment consolidarea unei perspective interdisciplinare (considerată de promotorii noii discipline ca eminamente necesară propriului demers euristic) asupra raportului complex dintre practicile lingvistice şi structura socială a unei comunităţi date, mai precis, asupra covariaţiei celor doi termeni ai raportului menţionat.

Odată acest impuls declanşat, asistăm în anii ’60 şi ’70 ai secolului trecut la o diversificare exponenţială a cercetărilor în domeniu, ale cărei cauze sunt multiple şi, în acelaşi timp, direct corelate cu noile condiţii sociale şi cu atmosfera intelectuală a epocii (Bolton, Kwok 1992: 9, 10):

a) interesul arătat, în contextul industrializării societăţii occidentale, relaţiei dintre limbaj şi o serie de probleme de ordin social apărute ca urmare a exploziei demografice ce a însoţit acest fenomen (probleme privind raportul dintre limbaj şi clasele sociale în Marea Britanie, apoi raportul dintre limbaj şi rasă în Statele Unite sau cel dintre limbaj şi migraţie în Europa de Vest);

b) dezvoltarea rapidă a sociologiei în aceeaşi perioadă, disciplină ce îşi lărgeşte acum sfera de interes ştiinţific înspre alte domenii de cercetare, printre care şi cel al lingvisticii. Limbajul devine o referinţă din ce în ce mai prezentă în lucrările de sociologie, fiind implicat în analiza unor probleme cum ar fi, de exemplu, dinamica relaţiilor sociale (Bernstein), formarea mecanismelor puterii (Foucault) sau rolul capitalului simbolic în societate (Bourdieu) (Gardin, Marcellesi 1987: 17). Ca răspuns direct din partea lingviştilor la această nouă orientare, se constată o creştere a interesului acestora pentru probleme importante de factură socială, cum ar fi relaţia dintre limbaj şi clase sociale, limbaj şi gen, limbaj şi migraţie etc.[4];

[2] Legat de acest aspect, Susan Erwing-Tripp, unul dintre fondatorii sociolingvisticii moderne, afirma că „one of the oldest forms of sociolinguistics is dialect-geography” (Dil 1973: 374).

[3] Contribuţiei pe care a avut-o Marcel Cohen la dezvoltarea sociolingvisticii îi este consacrată un întreg număr din revista „Langage et société”, nr. 128/2009, intitulat, sugestiv, *Marcel Cohen: aux origines de la sociolinguistique*; cu referire la precursorii sociolingvisticii moderne, a se vedea, de asemenea, şi García Marcos: 59–99.

[4] Aşa cum constata Dell Hymes, lingviştii au recunoscut importanţa dimensiunii sociale a faptelor de limbă cu mult înainte ca sociologii să acorde importanţa cuvenită limbajului în analiza fenomenelor sociale (apud Grimshaw 1987: 9).

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

c) insatisfacţia provocată de teoria lingvistică a lui Noam Chomsky, ce excludea, practic, dimesiunea socială a limbajului din analiza lingvistică. O primă reacţie de marcă la adresa teoriei chomskyene o reprezintă poziţia lui Dell Hymes, sociolingvist şi antropolog american, care, în cadrul modelului său privind structura universului discursiv (modelul SPEAKING), introduce *competenţa comunicativă* ca o componentă majoră a acestui univers – în contrapondere cu competenţa lingvistică formulată de Chomsky;

d) reorientarea dialectologiei tradiţionale către studierea comportamentul lingvistic al vorbitorilor din mediul urban, în special prin lucrările lui William Labov, din aceiaşi ani ’60 – ’70 ai secolului trecut; se dorea astfel trecerea de la o „dialectologie a izolării”, aşa cum era considerată geografia lingvistică, către o „dialectologie a interacţiunii” (J.K. Chambers), cu referire directă la cercetările de sociolingvistică. Dialectologia urbană, aşa cum a fost formulată de Labov, urmărea studierea covariaţiei limbajului cu factorii sociali implicaţi în definirea unei comunităţi, punând accent pe dinamismul şi interacţiunea funciară a celor doi termeni ai raportului, în ideea unei înţelegeri mult mai nuanţate a naturii acestei funcţii umane.

Aceste diverse motivaţii ale schimbării de paradigmă în teoria lingvistică a epocii vor avea, ca efect corelat, şi o diversificare a tipologiei cercetărilor realizate în această perioadă. Diversitatea temelor de cercetare pe care noua direcţie încerca să le acopere (aspect ce va caracteriza disciplina în cauză de-a lungul întregii sale dezvoltări) transpare încă de la bun început dacă se analizează, de exemplu, subiectele supuse dezbaterii în cadrul celor două conferinţe cu statut fondator amintite mai sus. Astfel, parcurgând volumele care au reunit lucrările celor două manifestări (Bright 1966, Lieberson 1966), se poate observa că au fost prezentate comunicări ce analizau teme mergând de la schimbarea în limbă (John Gumperz), hipercorectitudine (William Labov) şi relativitate lingvistică (Dell Hymes) până la planificare lingvistică (Einar Haugen), mobilitate socială şi comportament lingvistic (William Labov) sau relaţia dintre limbaj şi stratificare socială (William Bright). Diversificarea tematică a cercetărilor grupate sub termenul de *sociolingvistică* va continua în această perioadă de efervescenţă a începutului de drum, stare de lucruri ce-i va permite lingvistului englez M.A.K. Halliday să identifice, la cel de-al XI-lea Congres al Lingviştilor, ţinut la Bologna în 1972, nu mai puţin de 15 subdiviziuni ale disciplinei, motiv suficient de solid pentru sociolingvistul italian Gaetano Berruto să o caracterizeze drept o „nebuloasă în expansiune” (Gardin, Marcellesi 1987: 17).

2. Aceasta era, practic, situaţia în care se afla sociolingvistica la sfârşitul anilor 1970, atât în ceea ce priveşte numărul de direcţii de investigaţie, cât şi bazele sale teoretice, inevitabil fragile ca urmare a dispersiei punctelor de vedere asupra propriului obiect de studiu. În aceste condiţii, Eugeniu Coşeriu va încerca, într-o şedinţă plenară a Primului Congres Brazilian de Socio- şi Etnolingvistică (1978), să identifice, în conformitate cu propria teorie lingvistică de factură funcţionalist-integralistă, pe deplin configurată la acea

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

oră, „bazele şi sarcinile” sociolingvisticii[5] ca disciplină ce trebuia să aibă un profil epistemic bine individualizat şi autonom în raport cu celelalte discipline lingvistice.

Punctul de plecare în redactarea acestei lucrări cu caracter programatic îl reprezintă constatarea faptului că, datorită eterogenităţii tematice menţionate mai sus, „teoria sociolingvisticii [...] vădeşte mai curând nedumerire în ceea ce priveşte obiectul de studiu şi semnificaţia acestei discipline”, motiv pentru care respectiva disciplină pare a fi „mai curând o ştiinţă în căutarea obiectului său de studiu, sau, cel puţin, în căutarea bazelor sale teoretice”. Evidenţa acestui fapt reiese atât din definiţiile date sociolingvisticii în diferite manuale cu caracter introductiv elaborate până la acea oră, cât şi din analiza variatelor tipuri de cercetări grupate toate sub aceeaşi titulatură. Dacă definiţii de genul „Sociolingvistica este studiul limbajului în relaţie cu contextul social (sau cu structura socială a comunităţilor vorbitoare)” sau „Cine vorbeşte, cu cine, ce tip de limbaj (sau limbă), [despre ce] şi în ce circumstanţe”[6] sunt „excesiv de imprecise şi prea largi” (Coşeriu 1994: 130), împărţirea studiilor de sociolingvistică în trei mari categorii (1. studiul varietăţii limbilor; 2. studiul statutului pe care diferite tradiţii lingvistice îl au într-o comunitate lingvistică dată; 3. studiul gradului de cunoaştere al limbii comune de către diferite niveluri socioculturale ale unei comunităţi) suferă de pe urma faptului că acestea „cu greu pot fi reduse la un numitor comun” (Coşeriu 1994: 131), în ideea de a se putea configura un gen proxim şi o diferenţă specifică disciplinei avute în vedere.

După această scurtă radiografie introductivă asupra stării *de facto*, în urma căreia au fost evidenţiate carenţele conceptuale şi metodologice ale sociolingvisticii aşa cu se practica aceasta după aproximativ două decenii de cercetări în domeniu, Coşeriu realizează o serie de distincţii teoretice şi delimitări de perspectivă referitoare la disciplina în cauză. Astfel, mai întâi întreprinde o delimitare a obiectului sociolingvisticii, aceasta urmând să se ocupe cu „studiul varietăţii şi variaţiei limbajului în relaţie cu structura socială a comunităţii de vorbitori” (Coşeriu 1994: 133), apoi realizează, în aceeaşi direcţie a precizării specificului disciplinei, o distincţie în interiorul domeniului ca atare între, pe de o parte, lingvistica sociologică (ceea ce se înţelege, practic, prin sociolingvistica propriu-zisă) şi, pe de altă parte, sociologia limbajului. Prima dintre acestea ar urma să se ocupe cu diferenţele lingvistice în raport cu variaţia structurii sociale, accentul fiind pus pe limbaj, iar categoriile sociale urmând să fie folosite doar ca auxiliare în cercetare, în timp ce sociologia limbajului ar trebui să acorde prioritate în cercetările sale statutului social pe care anumite variante sau stiluri lingvistice le au într-o comunitate dată, accentul fiind pus de data aceasta pe dimensiunea socială a fenomenelor analizate.

[5] Comunicarea a avut titlul *Fundamentos e tarefas da sócio- e da etnolingüística* şi a fost publicată mai târziu, mai întâi în limba spaniolă (Coşeriu 1981), apoi şi în limba portugheză (Coşeriu 1990) (varianta în limba română, folosită în lucrarea de faţă, a fost publicată în Coşeriu 1994: 129–149).

[6] Această definiţie trimite la articolul sociolingvistului american Joshua A. Fishmann, *Who Speaks What Language to Whom and When?*, publicat în „La Linguistique”, 2/1965, p. 67–88.

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

Odată această distincţie preliminară realizată, Coşeriu va defini, într-un mod aproape apodictic, atât obiectivele sociolingvisticii, cât şi ale sociologiei limbajului, văzute ca două puncte de vedere complementare în înţelegerea funcţionării limbajului, această acţiune de circumscriere epistemologică a domeniilor respective fiind realizată în deplin acord cu principiile euristice care au stat la baza formulării de-a lungul timpului a propriei teorii lingvistice. În cazul de faţă, punctul de plecare l-a constituit distincţia tripartită în cadrul structurii generale a limbajului între planul universal al *vorbirii în general*, planul istoric al *limbilor* şi planul individual al *discursului* (vezi figura alăturată), distincţie fundamentală în teoria coşeriană intuită încă din primele sale lucrări[7] şi dezvoltată în mod constant în lucrările ulterioare.

PLANURI ALE LIMBAJULUI	CUNOAŞTERI	CONŢINUTURI	CRITERII DE CONCORDANŢĂ
VORBIRE ÎN GENERAL	cunoaştere elocuţională	desemnare	congruenţă
LIMBI	cunoaştere idiomatică	semnificaţie	corectitudine
DISCURS	cunoaştere expresivă	sens	adecvare

Acceptarea acestei triple distincţii în analiza limbajului are drept rezultat delimitarea a tot atâtea tipuri de lingvistică posibile, fiecare dintre acestea având obiective şi sarcini distincte, şi, în mod necesar, a tot atâtea tipuri de sociolingvistică: o sociolingvistică a vorbirii în general, o sociolingvistică a limbilor şi o sociolingvistică a discursului. Aplicând aceeaşi strategie euristică distincţiei teoretice realizate anterior între *sociologia limbajului* şi *lingvistica sociologică* (sau *sociolingvistică*), vom avea, în mod corelativ, o sociologie a limbajului în plan universal, o sociologie a limbajului în plan istoric (la nivelul limbilor istorice) şi o sociologie a limbajului la nivelul discursurilor. Conform acestor distincţii succesive pe care Coşeriu le operează, pe de o parte, în structura limbajului, iar pe de altă parte, în maniera de a concepe relaţia *limbaj–societate* (în sensul unei abordări bidirecţionale şi corelative a acesteia, cu schimbarea succesivă a centrelor de interes asupra celor doi termeni ai raportului), vom avea şase perspective de analiză, în funcţie de maniera în care sunt raportate faptele de limbă, înţelese ca evenimente discursive, la structura socială a comunităţii de vorbitori:

[7] Această distincţie tripartită în cadrul structurii limbajului Coşeriu o realiza (cu o terminologie însă puţin diferită) încă din anul 1954, aşa cum o mărturiseşte într-o lucrare ulterioară (Coseriu 1988: 25, n. 12), lucrare publicată mai întâi în revista „Lingüística Española Actual", III, 1/1981, p. 1–32.

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

PLANURI ALE LIMBAJULUI	Perspectivă sociologică	Perspectivă lingvistică
VORBIRE ÎN GENERAL	sociologia limbajului (plan universal)	sociolingvistica limbajului (plan universal)
LIMBI	sociologia limbii (plan istoric)	sociolingvistica limbii (plan istoric)
DISCURS	sociologia discursului (plan idiomatic)	sociolingvistica discursului (plan idiomatic)

Sociolingvistica, privită ca disciplină independentă cu obiective şi sarcini valide sub aspect epistemic, îşi găseşte bazele raţionale în planul vorbirii în general, acolo unde acţionează unul dintre principiile fundamentale ale limbajului conform concepţiei coşeriene, şi anume *principiul alterităţii*. Ceea ce face ca limbajul să fie un fapt social este tocmai această dimensiune a alterităţii, care, fie că este *pozitivă* (în sensul coeziunii şi al solidarităţii cu membrii uneia şi aceleiaşi comunităţi), fie că este *negativă* (alteritatea drept conştiinţă a diferenţei în raport cu membrii altor comunităţi), justifică, în primul rând, existenţa limbilor, iar apoi, ca un corolar, existenţa sociolingvisticii în variatele sale forme (Coşeriu 1994: 138).

Mergând pe aceeaşi linie prospectiv-normativă a cercetării, Eugen Coşeriu delimitează, ca principal scop asumat în mod deschis, obiectivele celor şase direcţii amintite, în funcţie de domeniul de referinţă specific fiecăreia dintre acesteia:

PLANURI ALE LIMBAJULUI	Perspective	Sarcini şi obiective
VORBIRE ÎN GENERAL	sociolingvistică	analiza gradului de cunoaştere şi utilizare a normelor vorbirii în relaţie cu structura socială (socioculturală) a comunităţilor de vorbitori
	sociologia limbajului	analiza corelativă a categoriilor sociale în raport cu gradele şi tipurile cunoaşterii elocuţionale, tipuri considerate ca posibile atribute ale categoriilor sociale
LIMBI	sociolingvistică	studiul varietăţii diastratice şi al unităţilor sinstratice (niveluri), precum şi al relaţiilor dintre acestea; investigarea cunoaşterii idiomatice „interdiastratice”
	sociologia limbajului	studiul statutului sociocultural al diverselor unităţi ce pot fi distinse în interiorul unei limbi istorice, precum şi al relaţiilor socioculturale care se pot stabili între acestea
DISCURS	sociolingvistică	analiza utilizării diferenţelor diastratice în diferite tipuri de discursuri şi funcţia lor în cadrul acestora; analiza discursurilor, sub aspect tipologic şi structural, în relaţie cu straturile socioculturale cărora le corespund
	sociologia limbajului	analiza discursurilor tradiţionale considerate ca atribute ale categoriilor sociale, precum şi statutul/ prestigiul acestor discursuri în context social

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

Încercând să sintetizăm această taxonomie teleologică elaborată de Coşeriu în funcţie de cele două perspective ce pot fi aplicate variaţiei lingvistice în relaţie cu structura socială, observăm că: a) *perspectiva lingvistică* propune o analiză a tipologiei lingvistice (înţeleasă ca expresie a variaţiei idiomatice) în funcţie de contextul social de manifestare a evenimentelor de limbaj (accentul fiind pus pe dimensiunea lingvistică a acestor evenimente); b) *perspectiva sociologică* propune o analiză a unităţilor lingvistice (discursuri, unităţi sinstratice) considerate ca posibile atribute ale categoriilor sociale, urmărindu-se în mod special modalităţile de valorizare a acestor unităţi în context social (accentul fiind pus de data aceasta pe statutul social al evenimentelor/structurilor lingvistice luate în considerare).

În ceea ce priveşte posibilitatea realizării efective a celor şase tipuri de cercetări centrate pe analiza relaţiei dintre limbaj şi contextul social, situaţia este diferită în funcţie de perspectiva la care ne raportăm. Astfel, dacă fiecare dintre cele două tipuri de abordare (sociologică şi lingvistică) aplicate la nivelul limbilor istorice şi la cel al discursurilor beneficiază deja de o istorie proprie, cu cercetări concrete realizate pentru fiecare perspectivă în parte, la nivelul vorbirii în general situaţia este mai puţin fericită, cercetările de acest tip fiind încă destul de greu de pus în practică „deoarece nu avem încă o lingvistică a vorbirii ca disciplină temeinic constituită" şi, în plus, „pentru că ştim şi mai puţin despre corelaţia între cunoaşterea elocuţională şi stratificarea socioculturală" (Coşeriu 1994: 140). Aceeaşi situaţie diferenţiată o găsim şi dacă plasăm cercetările pe axa diacronică (acolo unde sociologia limbajului ar trebui să se ocupe cu studiul schimbărilor în cadrul corelaţiei dintre stratificarea socială şi practicile lingvistice, iar sociolingvistica, cu analiza schimbărilor în configuraţia diastratică a limbilor), în sensul că nivelul unde acestea s-au dezvoltat cel mai mult îl reprezintă *istoria limbilor*, ca urmare a faptului că „pentru istoria discursurilor nu dispunem încă de toate datele suficiente, iar pentru o eventuală istorie a vorbirii în general (admiţând că o astfel de istorie e posibilă) datele ne lipsesc în întregime" (Coşeriu 1994: 148). Maniera în care pot fi depăşite aceste eventuale dificultăţi în analizele de tip „socio-" aplicate realităţilor lingvistice este aceea de a privi, cel puţin în cazul lingvisticii aplicate, cele şase perspective delimitate ca tot atâtea modalităţi complementare de analiză, care, fiecare în parte, ar putea aduce soluţii pertinente în rezolvarea unui caz sau altuia. Coşeriu, ca promotor recunoscut al perspectivei integraliste în analiza lingvistică, optează în finalul lucrării în mod deschis pentru adoptarea acestei modalităţi polivalente de analiză a structurilor, practicilor şi tradiţiilor lingvistice existente într-o comunitate dată, opţiune rezultată în urma recunoaşterii şi asumării ca atare în analiza lingvistică a complexităţii funciare a faptelor de limbaj.

3. În ultima parte a contribuţiei de faţă vom face o succintă prezentare a direcţiilor de dezvoltare a sociolingvisticii din ultimele decenii, încercând să vedem maniera în care distincţiile teoretice şi perspectivele analitice propuse de Coşeriu se regăsesc în cercetările acestei perioade. Încercarea noastră se vrea un scurt excurs istoriografic cu referire la dezvoltarea recentă a sociolingvisticii, prin luarea în discuţie a câtorva lucrări cu caracter

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

mai ales sintetic (introduceri, sinteze, enciclopedii, crestomaţii etc.), în ideea de a schiţa o radiografie a stării de fapt comparativ cu orientările propuse de Coşeriu. Referitor la strategia euristică adoptată, aceasta va fi preluată chiar de la autorul amintit, în sensul că urmărirea modalităţilor în care sociolingvistica s-a dezvoltat în ultima perioadă se va face prin analiza atât a tipologiei studiilor sociolingvistice ca atare, cât şi a definiţiilor date domeniului în cauză în lucrările analizate.

3.1. Punctul de plecare în analiza noastră îl reprezintă Colocviul *Teorii şi practici ale sociolingvisticii*, organizat de grupul de cercetări G.R.E.C.O. („Le Group de Recherche sur la Covariance Sociolinguistique") de pe lângă Universitatea din Rouen, între 27 noiembrie şi 2 decembrie 1978[8]. Anvergura colocviului, cu peste 150 de participanţi din peste 12 ţări de pe trei continente, şi calibrul ştiinţific al invitaţilor au conferit acestei manifestări ştiinţifice (ale cărei lucrări au fost publicate ulterior în două volume însumând aproximativ 700 de pagini – Gardin, Marcellesi 1980) statutul de reper major în cercetările de istoriografie a disciplinei. Importanţa acestei manifestări derivă şi din faptul că, la acea oră, când literatura de specialitate în domeniu era dominată de cercetările anglo-saxone, reuniunea de la Rouen s-a vrut a fi o reacţie la această stare de fapt, atitudine ce transpare chiar din discursul de deschidere a Colocviului, prezentat de Jean-Baptiste Marcellesi: „Am prevăzut ca acesta [colocviul – n.n.] să se ţină în franceză fără îndoială datorită comodităţii, însă şi ca o reacţie care nu este fără legătură cu sociolingvistica însăşi" (Gardin, Marcellesi 1980: I, 11).

Una dintre caracteristicile importante ale acestei reuniuni ştiinţifice a fost marea diversitate a lucrărilor acceptate, aspect asumat ca atare de către organizatori în ideea de a face cu această ocazie o posibilă radiografie a situaţiei de moment în cercetările de sociolingvistică. Astfel, lucrările colocviului au fost grupate pe şapte secţiuni, şi anume: 1. *Sociolingvistica în afara Franţei*; 2. *Situaţii de diglosie*; 3. *Lingvistică şi sociologie*; 4. *Gramatică şi sociolingvistică*; 5. *Sociolingvistica şi şcoala*; 6. *Analiza discursului* şi 7. *Sociolingvistica de teren*, această diversitate tematică confirmând, în fond, perspectiva pluridisciplinară asupra relaţiei dintre limbaj şi societate propusă de la bun început de cercetătorii anglo-saxoni. Starea de fapt respectivă se datorează în bună măsură faptului că unul dintre punctele cardinale ale sociolingvisticii îl reprezintă, aşa cum aflăm din acelaşi discurs de deschidere, *contradicţia discursivă*: „Acest concept adeseori ocultat [...] ni se pare a fi fundamental. Nu există sociolingvistică a devianţei. Nu există în sociolingvistică decât diferenţă şi mai ales contradicţie. Nu se compară datele cu eternul uman implicit, ci cu alte date. Nu există grad zero al discursului. Nu există decât discursuri marcate social" (Gardin, Marcellesi 1980: I, 15). Avem aici o mărturisire de credinţă cu referire la statutul sociolingvisticii, o direcţie de cercetare ce urma, practic, să schimbe perspectiva canonică,

[8] Această manifestare a avut loc la doar patru luni după Primul Congres Brazilian de Socio- şi Etnolingvistică, la care Eugen Coşeriu şi-a prezentat comunicarea analizată în lucrarea de faţă, acest lucru arătând, practic, interesul major de care se bucurau în epocă studiile de sociolingvistică.

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

decontextualizantă şi anti-deviantă de analiză a faptelor lingvistice prin introducerea variaţiei şi a contradicţiei în limbă între punctele de interes ale lingviştilor (de unde şi denumirile de „lingvistică a crizei" sau „lingvistică seculară" atribuite sociolingvisticii cu referire la statutul său epistemic – Gardin, Marcellesi 1987: 16).

Perspectiva largă sub aspect tematic asupra sociolingvisticii adoptată în cadrul acestui colocviu s-a reflectat în cele din urmă şi în modalităţile de circumscriere teoretică a obiectivelor disciplinei. Astfel, în acelaşi discurs de deschidere, Jean-Baptiste Marcellesi menţionează că a face sociolingvistică înseamnă „a te preocupa despre ce se vorbeşte în relaţie cu maniera în care se vorbeşte" (Gardin, Marcellesi 1980: I, 16), pentru ca, în finalul celui de-al doilea volum al lucrărilor colocviului, Françoise Gauthier să precizeze, într-un articol cu caracter conclusiv intitulat *Examen critique de la sociolinguistique*, faptul că „sociolingvistica studiază limbajul ca fapt social" (Gardin, Marcellesi 1980: II, 651), această aserţiune fiind singura legătură între diferitele tipuri de analiză care se reclamă de la sociolingvistică. Plecând de la aceste definiţii cu caracter destul de general date sociolingvisticii şi coroborându-le cu diversitatea punctelor de vedere şi a perspectivelor tematice propuse pe parcursul colocviului, devine evident faptul că sociolingvistica încă îşi căuta la acea oră propriul statut ştiinţific, afirmaţia lui Robert Lafont făcută în calitate de moderator al mesei rotunde ce a încheiat dezbaterile colocviului fiind relevantă în acest sens: „cred că acest colocviu [...] ne lasă tuturor dorinţa de a continua în incertitudinea dată de chiar definiţia sociolingvisticii, de a continua, aşadar, schimbul critic de opinii" (Gardin, Marcellesi 1980: II, 688). În concluzie, putem spune că acest colocviu nu şi-a depăşit propriul statut asumat în mod deschis – acela de a fi o întrunire ştiinţifică cu un pronunţat caracter eclectic, al cărui scop a fost nu neapărat să delimiteze în mod tranşant obiectivele şi metodologia sociolingvisticii, cât, mai degrabă, să reprezinte un punct de pornire în direcţia conştientizării şi, mai ales, a acceptării ca atare a diversităţii direcţiilor de cercetare ce se revendică şi care coexistă în cadrul demersului de tip sociolingvistic înţeles în sens larg.

3.2. Un alt moment important în dezvoltarea sociolingvisticii asupra căruia dorim să ne oprim în cele ce urmează îl reprezintă apariţia, în anii 1987–1988, a lucrării intitulată *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society/ Soziolinguistik. Ein Internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*, lucrare în două volume (cca 2000 de pagini) publicată la prestigioasa editură Walter de Gruyter din Berlin. Structura finală a acestui „manual", formată din 14 capitole, fiecare având între 3 şi 28 de articole de sinteză, este rezultatul unui lung proces de negociere purtat între editori (Ulrich Ammon, Norbert Dittmar şi Klaus J. Mattheier) şi câţiva dintre cei mai importanţi specialişti ai momentului în domeniul sociolingvisticii asupra problemelor ce urmau a fi incluse în cele două volume, această strategie editorială asigurând, astfel, un grad ridicat de reprezentativitate lucrării în raport cu situaţia „din teren" a cercetărilor de sociolingvistică.

O primă importanţă a acestei apariţii editoriale pentru tipul de demers propus de noi în articolul de faţă este dată chiar de maniera de a concepe o astfel de sinteză dedicată

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

sociolingvisticii, structura lucrării reflectând în bună parte tendinţa generală de abordare a complexului raport dintre limbaj şi societate, ca termeni de referinţă pentru domeniul avut în vedere. Astfel, pe lângă unele capitole dedicate unor aspecte punctuale („Sociolingvistica istorică") sau de factură istoriografică („Istoria sociolingvisticii ca disciplină"), cele două volume cuprind multe capitole ce reflectă o preocupare evidentă din partea editorilor în direcţia unei circumscrieri cât mai detaliate (chiar exhaustive s-ar putea spune[9]) a complexei problematici suscitată de această încă relativ nouă disciplină. Lucrarea debutează cu un număr de 10 articole dedicate aspectelor teoretice ale disciplinei, continuă apoi cu două capitole alocate conceptelor fundamentale ale domeniului în discuţie (concepte fie de factură sociologică sau psihosociologică, fie de sorginte propriu-zis sociolingvistică), pentru a consacra apoi un capitol disciplinelor auxiliare şi celor conexe sociolingvisticii, apoi trei capitole problemelor de metodologie şi, spre final, un capitol aplicaţiilor sociolingvisticii în câmpul mai larg al ştiinţelor socioumane. Chiar dacă succintă, această prezentare a cuprinsului celor două volume confirmă o dată în plus intenţia unei abordări exhaustive a domeniului, atât sub aspect sincronic (o parte apreciabilă a articolelor fiind alocată conceptelor şi metodelor specifice sociolingvisticii), cât şi din perspectivă diacronică[10]. În plus, prin capitolul dedicat disciplinelor conexe, se arată o preocupare clară din partea editorilor în direcţia unei cât mai exacte delimitări a domeniului propriu de acţiune al sociolingvisticii, prin decelarea unei diferenţe specifice a acesteia în raport cu direcţiile conexe de cercetare – ca etapă obligatorie în procesul definirii oricărei discipline.

Din punctul de vedere al dihotomiei coşeriene între *sociologia limbajului* şi *sociolingvistică* – distincţie considerată de lingvistul de origine română ca fundamentală pentru o abordare corectă a întregii panoplii de fenomene rezultate în urma interacţiunii dintre limbaj şi contextul social –, editorii lucrării manifestă o oarecare lejeritate analitică atunci când încearcă să justifice titlul ales (i.e., *Sociolinguistics*), opţiunea acestora părând a fi motivată aproape exclusiv din perspectiva conceptului de *political correctness*, fără alte argumente de factură epistemologică, absolut necesare pentru o întreprindere ştiinţifică de o asemenea amploare. Astfel, din *Prefaţă* aflăm că „termenul «sociolingvistică» selectat pentru titlul manualului exprimă probabil perspectiva comprehensivă a acestuia mai bine decât «sociologia limbajului», care, de altfel, a fost luat în considerare. Mai întâi, [termenul] «sociolingvistică» este deja acceptat pe scară largă ca nume al disciplinei. Apoi, conceptul de «sociolingvistică» pare a acoperi o arie mai largă sub aspect semantic. Este adevărat că nu există o diferenţă în mod general recunoscută între cei doi termeni rivali. Totuşi, «sociolingvistica», înţeleasă ca o formă distinctă de «sociologia limbajului», se referă mai

[9] Dezideratul exhaustivităţii este asumat *ab initio* de către editori, în a căror *Prefaţă* găsim specificat în mod clar acest aspect: „Am încercat să oferim o privire generală asupra disciplinei. Teorii, metode şi aspecte empirice sunt descrise într-o manieră cât se poate de completă" (Amon, Dittmar, Mattheier 1987: IX); „Metodele sociolingvisticii [...] sunt descrise în cele mai mici detalii" (*ibidem*).

[10] În fond, însăşi titlul ales: *Handbook/Handbuch* 'manual' trimite la ideea de lucrare cu caracter sumativ în raport cu un anumit domeniu.

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

mult la microsfera dimensiunii sociale a limbajului, deşi nu exclude nici macrosfera" (Amon, Dittmar, Mattheier 1987: XII)[11]. Această atitudine „soft" cu privire la unul dintre cele mai importante aspecte referitoare la configurarea identităţii proprii a unei discipline în interiorul unei paradigme ştiinţifice – stabilirea denumirii ca moment esenţial în legiferarea dreptului la existenţă al acestei discipline[12] – arată faptul că sociolingvistica încă se afla la acea oră în plin proces de căutarea a unei nişe proprii în câmpul ştiinţelor socioumane.

Însă, în ciuda lipsei unei opţiuni iniţiale ferme sub aspect denominativ, procesul delimitării, configurării şi „sedimentării" conceptuale a noii discipline se afla, din perspectiva dihotomiei coşeriene amintite mai sus, pe o curbă ascendentă, în sensul că aceiaşi editori au distins în mod foarte clar, aşa cum am menţionat deja, între concepte fundamentale de factură sociologică şi psihosociologică, pe de o parte, şi concepte fundamentale de factură sociolingvistică, pe de altă parte. Astfel, în prima categorie au fost analizate realităţi sociologice precum cele de *vârstă*, *generaţie*, *religie*, *etnicitate*, *naţiune*, *clasă*, *identitate*, *prestigiu*, *grup*, *reţea socială* etc., în timp ce în cea de a doua categorie au fost incluse concepte precum cele de *comunitate lingvistică*, *diglosie*, *competenţă comunicativă*, *sociolect*, *idiolect*, *stil*, *registru* etc., aşadar cu o dimensiune lingvistică mult mai marcată comparativ cu cele menţionate sub prima categorie.

Un ultim aspect pe care dorim să-l reţinem din această lucrare, ca urmare a faptului că importanţa unei astfel de abordări fusese deja semnalată de Eugen Coşeriu în studiul său – şi anume, analiza funcţionării unităţilor sinstratice în cadrul unor comunităţi lingvistice date[13] –, este cel al atenţiei acordate analizei variaţiei sociolingvistice specifice unor diverse areale etno- şi socioculturale. Acestei direcţii de analiză, prezentă deja în cadrul colocviului de sociolingvistică de la Rouen prezentat mai sus (3.1.), unde luase forma unei radiografii a cercetărilor de sociolingvistică de tip „centrifug" în raport cu spaţiul francez („Sociolingvistica în afara Franţei"), îi este acordat un spaţiu extins în cadrul manualului avut în vedere (cca 200 de pagini), unde sunt prezentate caracteristicile sociolingvistice ale unor regiuni, ţări sau chiar zone mai întinse de pe anumite continente (regiunile de limbă arabă, ţările nordice, estul/vestul Africii etc.). În cadrul acestui tip de analiză sunt luate în considerare, în general, atât aspecte ce ţin de sociolingvistică, cum ar fi cele referitoare la diglosie, contact lingvistic, limbi pidgin sau creole etc., cât şi probleme ce aparţin

[11] Avem aici, după opinia noastră, un exemplu clar al manierei în care elemente de sociologie sau politică a cunoaşterii influenţează cercetarea fundamentală, prin validarea unor opţiuni sau strategii euristice aflate iniţial în „variaţie liberă" în raport cu paradigma oficială, însă care devin ulterior canon.

[12] Legat de acest aspect, Allen Grimshaw remarcă faptul că „cercetările au demonstrat că maniera în care lucrurile sunt denumite *pot* influenţa percepţiile şi răspunsurile afective la adresa acestora; studiile au arătat că numele personale afectează şansele în viaţă ale acestora, numele produselor vând [...]" (Grimshaw 1987: 9).

[13] „[…] spre deosebire de sociolingvistică în sens strict, sociologia limbilor poate (şi trebuie) să studieze în egală măsură «statutul» şi relaţiile socioculturale ale diferitelor limbi din cadrul unei comunităţi […]" (Coşeriu 1994: 144).

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

domeniului sociologiei limbajului, precum cele referitoare la atitudini, limbă şi naţiune, limbă şi identitate, planificare lingvistică, politici lingvistice etc., probleme ce tratează covariaţia limbaj–societate în special la nivel „macro”.

3.3. Această direcţie de „federalizare” a sociolingvisticii, în senul configurării şi atribuirii unei identităţi regionale studiilor privind raportul dintre limbaj şi structura socială, a devenit o prezenţă obişnuită în cercetările de specialitate, în special începând cu anii ’80 ai secolului trecut. Titluri precum *Japanese Sociolinguistics* (Loveday 1986), *Reader in Czech Sociolinguistics* (Chloupek, Nekvapil 1987), *Sociolingüística latinoamericana* (Hamel, Lastra de Suárez, Muñoz Cruz 1988), *Sociolingüística para hispanoamericanos. Una introducción* (Lastra 1992), *Sociolinguistics. A Guide to Language Problems in India* (Chaklader 1990) sau *Arabic Sociolinguistics* (Bassiouney 2009) arată în mod elocvent interesul manifestat de cercetători faţă de această regionalizare a studiilor de sociolingvistică, interes întru totul justificat dacă se acceptă faptul că fiecare cultură îşi manifestă propria identitate în primul rând sub aspect lingvistic, importanţa şi relevanţa practicilor şi cutumelor lingvistice în decelarea caracteristicilor unui spaţiu etnocultural devenind astfel de primă importanţă.

Pentru analiza de faţă ne vom opri doar asupra unei singure lucrări ce se înscrie în această direcţie de cercetare, şi anume volumul cuprinzând comunicările primei conferinţe din Hong Kong (1988) dedicată temei «limbaj şi societare» şi intitulată *Sociolinguistics today: eastern and western perspectives* (Bolton, Kwok 1992). Motivele pentru care am făcut această alegere sunt, în primul rând, anvergura ştiinţifică a participanţilor prezenţi la conferinţă – multe nume de referinţă în domeniul sociolingvisticii, precum Peter Trudgill, James şi Lesley Milroy, Howard Giles, Ralph Fasold, Nikolas Coupland, R.B. Le Page sau Andrée Tabouret-Keller, precum şi faptul că, prin subiectul supus analizei invitaţilor, conferinţa s-a dorit o sinteză asupra direcţiilor de cercetare existente la acea oră în domeniul sociolingvisticii.

În prefaţa volumului sunt tratate mai multe aspecte referitoare la domeniul sociolingvisticii, cum ar fi scopul şi obiectivele acesteia, momente în dezvoltarea disciplinei ca domeniu autonom, diferenţele de perspectivă între sociologia limbajului şi sociolingvistică etc. Referitor la acest ultim aspect, editorul Kingsley Bolton remarcă faptul că, începând cu sfârşitul anilor ’70 ai secolului trecut sociologia limbajului a început să fie privită, mai ales în Anglia, ca un subdomeniu al sociolingvisticii, aceasta din urmă fiind recunoscută, în consecinţă, ca termen supraordonat. În ceea ce priveşte obiectivele sociolingvisticii – ca aspect ce ne interesează în mod direct în cadrul articolului de faţă –, clasificarea acestora este preluată de la Peter Trudgill, care delimita trei categorii de studii dedicate limbajului: a) acelea ale căror obiective erau pur sociologice; b) cele ale căror obiective era parţial sociologice, parţial lingvistice, şi c) cele ale căror obiective erau în întregime lingvistice (Bolton, Kwok 1992: 12). Comparativ cu soluţiile propuse de Coşeriu, aici avem, în plus, acele obiective mixte care la autorul menţionat, deşi sunt luate în considerare, nu au un statut propriu din perspectiva dihotomiei *sociolingvistică – sociologie*

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

a limbajului. În sfârşit, un alt aspect ce ne interesează, ca urmare a scopului propus în contribuţia de faţă, este acela al perspectivelor pe care sociolingvistica le avea la acea oră. Datorită diversificării exponenţiale a direcţiilor de cercetare din interiorul sociolingvisticii, a face previziuni cu privire la viitorul acestei discipline era o misiune destul de dificilă, după cum recunoaşte însuşi editorul lucrării. Cu toate acestea, luându-se în calcul vectorii principali ce au stat la baza dezvoltării studiilor de sociolingvistică din ultima perioadă, se putea presupune menţinerea unei dihotomii între demersurile de tip formalist (cu referire, în principal, la paradigma laboviană a studiilor cantitativ-descriptive) şi demersurile de tip funcţionalist, cum ar fi cele de pragmatică, analiza discursului sau sociolingvistică interacţionistă, centrate pe favorizarea comportamentului subiectiv în analiza actelor de limbaj. Aceeaşi idee transpare şi din luările de poziţie exprimate la masa rotundă organizată în finalul conferinţei, unde specialişti consacraţi ai domeniului (Ralph Fasold, James Milroy şi Howard Giles), invitaţi să răspundă la întrebarea „În ce măsură demersul sociolingvistic a făcut progrese substanţiale în ultimii ani în direcţia unei teorii sociolingvistice unificate?”, afirmă că răspunsul la o astfel de întrebare „este «nu», sau cel puţin «nu încă»” (Fasold 1992: 352). Poziţie care confirmă caracterul hibrid şi divergent al cercetărilor de sociolingvistică considerate în ansamblu, caracter ce cu greu poate susţine elaborarea unei teorii sociolingvistice generale care să reunească întreaga diversitate a direcţiilor de cercetare ce se revendicau de la acest domeniu.

3.4. Un ultim tip de lucrări asupra cărora ne vom opri în articolul nostru îl reprezintă crestomaţiile de sociolingvistică (cunoscute în lumea anglo-saxonă sub titlul generic de *Sociolinguistics Reader*), editate cu preponderenţă în engleză şi al căror ritm de apariţie a înregistrat o creştere semnificativă în ultima perioadă. Motivul pentru care am considerat utilă aducerea lor în discuţie îl reprezintă faptul că, prin caracterul selectiv specific unor asemenea volume, acestea fac, în mod implicit, prin selecţia ca atare a lucrărilor, fie o evaluare calitativă a principalelor momente din evoluţia disciplinei, fie o radiografie de moment a cercetărilor de sociolingvistică, oferind, astfel, atât sub aspect diacronic, cât şi sincronic, o viziune de ansamblu asupra principalilor vectori din domeniu; în plus, aceste lucrări reprezintă, prin caracterul sumativ al conţinutului lor, un solid argument în favoarea maturităţii domeniului abordat, în sensul că acesta dispune de opere de referinţă, ce şi-au dovedit deja în timp caracterul seminal.

Deşi astfel de lucrări au fost editate destul de devreme (Hymes 1964; Gumperz, Hymes 1972), o frecvenţă relativ ridicată a apariţiei acestora se înregistrează mai ales începând cu anii ’90 ai secolului trecut. În ceea ce ne priveşte, ne-am oprit asupra a două titluri: Peter Trudgill, Jenny Cheshire (eds.), *The Sociolinguistics Reader*, Arnold, New York, 1998 (2 vol.) şi Christina Bratt Paulston, G. Richard Tucker (eds.), *Sociolinguistics. The Essential Readings*, Blackwell, 2003.

Prima dintre cele două crestomaţii a optat pentru o abordare sincronică a domeniului sociolingvisticii, reţinând un număr de texte relevante apărute după anul 1986, în urma consultării editorilor cu mai mulţi specialişti în domeniu, care au fost rugaţi să specifice cele

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

mai reprezentative lucrări folosite în elaborarea propriilor articole sau cursuri universitare. Articolele reţinute au fost grupate în două volume, fiecare dintre acestea fiind structurate pe câte două secţiuni. Astfel, volumul intitulat *Multilingualism and Variation*, are ca titlu pentru prima secţiune *Multilingualism and Language Contact*, cea de a doua secţiune fiind denumită *Linguistic Variation and Change*. Din punctul de vedere al tipologiei lucrărilor grupate în acest prim volum, se poate observa că acestea abordează, în general, probleme specifice nivelului „macro" de analiză, mergând de la cele specifice contactelor între limbi până la aspecte privind planificarea lingvistică. Cel de-al doilea volum, intitulat *Gender and Discourse*, tratează în fiecare dintre cele două secţiuni câte unul din cele două concepte incluse deja în titlu. Sub aspect tematic, acest al doilea volum acordă un spaţiu mult mai mare subiectelor de tip „micro" (analiza markerilor pragmatici specifici domeniilor scuzei şi al complimentului, caracteristici pragmatice ale discursurilor în funcţie de sex etc.).

Cea de a doua lucrare reţinută pentru discuţia de faţă reprezintă, de data aceasta, o abordare în diacronie a principalelor direcţii de cercetare ale sociolingvisticii, fiind incluse atât texte clasice pentru domeniu, „care sunt acum epuizate sau se află în reviste destul de obscure care sunt greu de găsit" (Bratt Paulston, Tucker 2003: XIV), cum ar fi, de exemplu, celebrul articol *Diglossia* al lui Charles Ferguson, apărut în revista „Word" din anul 1959, cât şi articole recente, reprezentative pentru situaţia de la acea oră a cercetărilor. Din punctul de vedere al temelor luate în discuţie, acest volum are o structură mai elaborată în comparaţie cu prima lucrare, în componenţa sa intrând 11 capitole, care tratează subiecte precum istoria sociolingvisticii, limbi pidgin şi limbi creole, bilingvism individual şi multilingvism de grup, planificare şi politică lingvistică, limbaj şi variaţie, pragmatică etc.[14].

Sub aspectul tipologiei studiilor reţinute, şi în cazul de faţă acestea se împart între opere ce abordează teme tratate utilizând instrumente ale analizei cantitativ-descriptive, cu accent pe variaţia sistemului lingvistic în funcţie de anumiţi factori sociali (altfel spus, creditând în primul rând dimensiunea lingvistică a fenomenelor analizate), şi lucrări ce adoptă, în analiza corelaţiei limbaj–structură socială, grile de interpretare caracteristice ştiinţelor sociale, cum ar fi atitudinile, studiile comportamentale, imaginarul sociolingvistic etc.

4. În încercarea de a stabili câteva concluzii cu referire la posteritatea distincţiilor teoretice şi metodologice propuse de Coşeriu pentru domeniul sociolingvisticii, începem prin a constata că perspectiva coşeriană este una cvasi-exhaustivă, sfera de cuprindere a tipologiei propuse de lingvistul român acoperind, practic, întreaga panoplie de analize (realizate deja, dar şi posibile) ale raportului dintre limbaj şi structura socială. Prin distincţia tripartită între *vorbire în general – limbă istorică – discurs*, pe de o parte, şi *sociolingvistica propriu-zisă* şi *sociologia limbajului*, pe de altă parte, a fost configurat un cadru amplu şi

[14] În ceea ce priveşte structura, lucrarea se aseamănă destul de mult cu volumele apărute aproximativ în aceeaşi perioadă în seria *Blackwell Handbooks in Linguistics*, ceea ce denotă o strategie asemănătoare din partea editorului în direcţia creării unor instrumente de lucru cât mai complexe pentru domeniul lingvisticii.

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

flexibil de analiză, care să poată circumscrie atât studiile formaliste (paradigma laboviană), cât şi pe cele funcţionaliste.

În ceea ce priveşte posteritatea efectivă a distincţiilor coşeriene, trebuie să remarcăm faptul că aceasta este una mai degrabă implicită, decât efectivă: fie că ne referim la manualele sau antologiile de texte clasice pentru domeniu, fie că luăm în considerare cercetări ce tratează aspecte punctuale specifice sociolingvisticii, contribuţia lui Coşeriu este aproape necunoscută ca referinţă bibliografică în spaţiul anglosaxon, majoritar şi prioritar pentru domeniul sociolingvisticii[15]. Această realitate confirmă o dată în plus faptul constatat de Jean-Baptiste Marcellesi în deschiderea colocviului de sociolingvistică de la Rouen (vezi **3.1**), şi anume existenţa unei falii în cadrul sociolingvisticii între domeniul anglosaxon şi celelalte spaţii culturale (cel romanic, în cazul nostru, lucrarea lui Coşeriu fiind prezentată la un Colocviu de sociolingvistică din Brazilia şi apoi publicată pentru prima dată în spaniolă). Această enclavizare a domeniului este cel puţin contraproductivă, ţinând cont de faptul că ne referim la o disciplină al cărei punct de plecare a fost tocmai creditarea diferenţei şi a variaţiei lingvistice ca aspecte fundamentale pentru propriul statut epistemic.

Sub aspect tematic, cele două direcţii propuse de Coşeriu ca posibile perspective de analiză a raportului limbaj–societate sunt acoperite aproape în mod egal de cercetările existente la ora actuală, un uşor avantaj avându-l, totuşi, cele ce ar corespunde, conform dihotomiei coşeriene, sociologiei limbajului (teme precum atitudini lingvistice, planificare şi politici lingvistice, limbaj şi categorii sexuale etc.). De asemenea, se constată o hibridare a cercetărilor dedicate raportului limbaj–structură socială, în sensul că multe cercetări se situează la graniţa dintre sociolingvistica propriu-zisă şi sociologia limbajului, prin adoptarea unui instrumentar teoretic şi a unei metodologii mixte. Această stare de lucruri a favorizat configurarea la ora actuală a trei mari direcţii de studii: *sociolingvistica cantitativă urbană de tip variaţionist, sociologia limbajului* şi *etnografia comunicării* (Moreno Fernández 2009: 290), situaţie oarecum similară cu cea constatată de Coşeriu la momentul redactării propriei lucrări (vezi *supra*, **2**).

În sfârşit, în ceea ce priveşte definiţiile date sociolingvisticii, în calitate de termen *ad quem* al studiului nostru (pe lângă structura tematică a cercetărilor din domeniu), lucrurile nu au evoluat prea mult faţă de situaţia constatată de Coşeriu acum mai bine de 30 de ani, în sensul că atunci când se ia în discuţie problema în cauză, se trece, în general, cu destulă uşurinţă peste acest aspect, de cele mai multe ori sociolingvisticii fiindu-i atribuit acelaşi obiectiv al studiului raporturilor dintre limbaj şi societate, fără alte nuanţări epistemice, aşa cum procedase Coşeriu în studiul său[16]. Iar această situaţie a persistat, în mod paradoxal s-ar

[15] Excepţie face lucrarea *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*, discutată sub **3.2**, unde, însă, deşi numele lui Coşeriu apare în câteva articole (cu autori germani!) ca referinţă bibliografică, lingvistul român nu este prezent cu lucrarea discutată de noi, deşi aceasta apăruse deja de câţiva ani.

[16] Chiar un studiu precum cel al lui Esther Figueroa, intitulat *Sociolinguistic Metatheory* (Figueroa 1994) – aşadar, cu asumate obiective de analiză inter- şi transdiciplinară a domeniului în

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

putea spune, în contradicţie cu direcţia generală a studiilor de sociolingvistică din ultima perioadă, care a fost una a diversificării şi rafinării crescânde a perspectivelor şi grilelor de analiză propuse cu referire la raportul dintre limbaj şi contextul său social de manifestare.

BIBLIOGRAFIE

Ammon, Dittmar, Mattheier 1987 = Ulrich Ammon, Norbert Dittmar, Klaus J. Mattheier (eds.), *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*, Berlin&New York, Walter de Gruyter.

Bassiouney 2009 = Reem Bassiouney, *Arabic Sociolinguistics*, Edinburgh, Edinburgh University Press.

Bolton, Kwok 1992 = Kingsley Bolton, Helen Kwok (eds.), *Sociolinguistic Today. International Perspectives*, London & New York, Routledge.

Bratt Paulston, Tucker 2003 = Christina Bratt Paulston, G. Richard Tucker (eds.), *Sociolinguistics. The Essential Readings*, Blackwell.

Bright 1966 = William Bright (ed.), *Sociolinguistics. Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference*, The Hague & Paris, Mouton & Co.

Chaklader 1990 = Snehamoy Chaklader, *Sociolinguistics. A Guide to Language Problems in India*, New Delhi, Mittal Publications.

Chloupek, Nekvapil 1987 = Jan Chloupek, Jiří Nekvapil, *Reader in Czech Sociolinguistics*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Coseriu 1981 = Eugenio Coseriu, *La socio- e la etnolingüística. Sus fundamentos e sus tareas*, în „Anuario de Letras", XIX, México, p. 5–30.

Coseriu 1988 = Eugenio Coseriu, *Die Begriffe „Dialekt", „Niveau" und „Sprachstill" und der eigentliche Sinn der Dialektologie*, în vol. *Energeia und Ergon. Studia in honorem Eugenio Coseriu*, I, Tübingen, Gunter Narr, p. 15–43.

Coseriu 1990 = Eugenio Coseriu, *Fundamentos e tarefas da sócio- e da etnolingüística*, în vol. *Sociedade, cultura e língua. Ensaios de sócio- e etnolingüística*, João Pessoa, Shorin, p. 28–49.

Coşeriu 1994 = Eugen Coşeriu, *Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică. Trei studii*, cu o prefaţă de Silviu Berejan şi un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel, Chişinău, Editura „Ştiinţa".

Dil 1973 = Anwar S. Dil (ed.), *Language acquisition and communicatice choice*, Stanford, Stanford University Press.

Fasold 1992 = Ralph Fasold, *Sociolinguistics in linguistics*, în Bolton, Kwok 1992: 351–355.

Figueroa 1994 = Esther Figueroa, *Sociolinguistic Metatheory*, Oxford, Pergamon.

García Marcos 1999 = Francisco García Marcos, *Fundamentos críticos de sociolingüística*, Almería, Servicio de Publicaciones de Universidad de Almería.

Gardin, Marcellesi 1980 = Bernard Gardin, Jean-Baptiste Marcellesi, *Sociolinguistique. Approches, théories, pratiques*, vol I–II, Paris, PUF.

Gardin, Marcellesi 1987 = Bernard Gardin, Jean-Baptiste Marcellesi, *The Subject Matter of Sociolinguistics*, în Amon, Dittmar, Mattheier 1987: 16–25.

cauză –, nu propune o definiţie în termeni de gen proxim şi diferenţă specifică a sociolingvisticii, deşi acest subiect reprezintă unul dintre punctele cheie ale respectivei lucrări.

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)

Grimshaw 1987 = Allen Grimshaw, *Sociolinguistics versus Sociology of Language: Tempest in a Teapot or Profound Academic Conundrum?*, în Amon, Dittmar, Mattheier 1987: 9–15.
Gumperz, Hymes 1964 = John Gumperz, Dell Hymes (eds.), *The Ethnography of Communication*, „American Anthropologist", 66, 6, part 2 (special issue), New York.
Gumperz, Hymes 1972 = John Gumperz, Dell Hymes (eds.), *Directions in Sociolinguistics: the Ethnography of Communication*, New York, Holt.
Hamel, Lastra de Suárez, Muñoz Cruz 1988 = Reiner Enrique Hamel, Yolanda Lastra de Suárez, Héctor Muñoz Cruz (eds.), *Sociolingüística latinoamericana*, México, UNAM.
Haugen 1953 = Einar Haugen, *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*, Bloomington, Indiana University Press.
Hymes 1964 = Dell Hymes (ed.), *Language in Culture and Society. A Reader in Linguistics and Anthropoloy*, New York, Harper & Row.
Lastra 1992 = Yolanda Lastra, *Sociolingüística para hispanoamericanos. Una introducción*, México.
Lieberson 1966 = Stanley Lieberson (ed.), *Explorations in Sociolinguistics*, Bloomington, Indiana University.
Loveday 1986 = Leo Loveday, *Explorations in Japanese Sociolinguistics*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
Moreno Fernández 2009 = Francisco Moreno Fernández, *Princípios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, 4a edición, Barcelona, Ariel.
Trudgill, Cheshire 1998 = Peter Trudgill, Jenny Cheshire (eds.), *The Sociolinguistics Reader*, vol. I–II, New York, Arnold.
Weinreich 1953 = Uriel Weinreich, *Languages in Contact: Findings and Problems*, New York, Linguistic Circle.

COSERIU'S PERSPECTIVES IN CURRENT SOCIOLINGUISTICS

ABSTRACT

In a plenary session of the First Brasilian Congress of Socio- and Ethnolinguistics (1978), Eugenio Coseriu delivered the conference *Fundamentos e tarefas da sócio- e da etnolingüística* („Socio- and Ethnolinguistics. Their Fundamentals and their Aims"), a programmatic article in which the author established the theoretic principles that had to outline (namely to shape a certain gender and a specific difference) the research directions of the two disciplines according to his own integral vision upon language. As for sociolinguistics, the author stresses the great heterogeneity of the studies that claim to belong to this new discipline, this aspect maintaining the statement that "in current linguistics, the theory of sociolinguistics […] demonstrates rather uncertainty about the object of study and the meaning of this discipline". Starting from this statement, Eugenio Coseriu establishes a series of theoretic characteristics and methodological perspectives necessary for a proper analysis of the *language – social structure* report (considered the characteristic field of analysis in sociolinguistics), shaping a reliable analytical framework that might support approaches of co-variation of the two terms of the already mentioned report according to the fundamental alterity of the language, as a dimension that "rationally justifies sociolinguistics in its various orientations".

Key-words: *Eugenio Coseriu*, *sociolinguistics*, *sociology of language*, *domains*, *(socio)linguistics theories*.

BDD-A1238 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:24 UTC)